

УДК 81.373.001.36

Манакин В. М.

УНІВЕРСАЛЬНІ СМИСЛИ МОВИ ТА НООСФЕРА

Стаття розглядає питання про співвідношення мови (мов) і ноосфери як планетарного рівня людського розуму. Висувається гіпотеза про існування спільних базових смислів мови (мов) і ноосфери, що є універсальними та, у принципі, обмеженими для інтелектуального банку людства, але такими, що здатні відтворювати безкінечну кількість нових смислів за законами комбінаторики.

Ключові слова: мова, мови світу, ноосфера, семантичний континуум, універсальні смисли.

Манакин В. Н. Универсальные смыслы языка и ноосфера. – Статья.

Статья рассматривает вопрос о соотношении языка (языков) и ноосферы как планетарного уровня человеческого разума. Выдвигается гипотеза о существовании общих базовых смыслов языка (языков) и ноосферы, которые являются универсальными и, в принципе, ограниченными для интеллектуального банка человечества, но способными воспроизводить бесконечное количество новых смыслов по законам комбинаторики.

Ключевые слова: язык, языки мира, ноосфера, семантический континуум, универсальные смыслы.

Manakin V. M. Universal senses of language and noosphere. – Article.

The article deals with the issue about interconnection between language(s) and noosphere in terms of a global level of human intelligence. The author advances a hypothesis that language(s) and noosphere have the same basic for them senses, which are universal and limited in the planetary bank of intelligence. Nevertheless, all these elements of senses possess to create unlimited number of new senses accordingly with the rule of combinatory.

Key words: language, languages of world, noosphere, semantic continuum, universal senses.

Мова здатна зберігати інформацію про особливе та спільне лінгвальних кодів окремих мовців, конкретних мов народів і усіх мовних картин світу в цілому. Ці особливості на рівні індивідуальних мовних варіювань втілені в неповторності просодики, ритміки, артикуляції звуків, слововживань, стилістики, інших характеристик мовлення, за якими ми усі відрізняємось. Щодо національних мовних уявлень, то тут виявляються системні типологічні, контрастивні та універсальні характеристики, які досліджуються відповідними галузями лінгвістики. Наука в цьому сенсі вже накопичила неабиякий матеріал для роздумів.

Проте відкритим лишається питання про загальні закони, що лежать в основі цих процесів. Чому виникли мовні розбіжності та чи насправді це розбіжності? Чому навіть дуже різні мови або співвідносні одиниці цих мов мають щось спільне? У японській, наприклад, є майже дотична до української мови паремія: (букв.) *І хлібороб, і купець, і самурай*; пор.: *І швець, і жнець, і сам собі купець*. Наприклад, З.Г. Коцюба та інші вчені доводять наявність універсальних рис у паремійному фонді європейських мов. Пор.: укр. *Голова велика, а розуму мало; Голова виросла, а ума не винесла*; пол. *Głowa wielka, a rozumu mało*; англ. *Mickle head, little wit*; фр. *Grosse tête, peu de sens* тощо [6; 14].

На чому базується універсальність мовних проявів? На спільності логічних законів чи, можливо, на тому, що «існує тільки одна загальнолюдська мова під усіма широтами та єдина за своєю суттю» (Ж. Вандрієс), один-єдиний для людства універсам розумової, або раціонально-інтелектуальної сфери – *ноосфери*, де потенційно базові смисли вже є? «Людина своєю деміургічною силою створює з них тексти, і не тільки словесні,

але й колористичні, музичні. Так виникають культури – різні варіанти світу смислів» [11, с. 7].

Власне, цим питанням і присвячена ця коротка стаття.

Пошук першоелементів смислів мов і ментальностей – це варіант утвердження ідеї єдності Всесвіту або ж всезагального закону симетрії [8]. Однак тут постає питання про те, де саме і як шукати ці одвічно задані першоеlementи та спільні патерни, якими пронизані мови світу.

Зіставне та типологічне мовознавство постійно стикається з проблемою існування однакових змістових компонентів лексико-фразеологічної та граматичної семантики, які цілковито відтворюються або варіюють у різних мовах. Таке явище є підтвердженням наявності мовних універсалій, які приваблюють дослідників з давніх часів.

Щодо міжмовного лексичного простору і семантики, то облишимо дивні за висновками, хоча принципово не нові ідеї М.Я. Мара. Наукове розв'язання цих ідей знаходимо в етимологічних розвідках, дослідженні спільних і рефлексивних лексичних одиниць, встановленні семантичних наборів первісних коренів споріднених мов і протокультурних (архетипних) концептів. Неперевершеним у цьому сенсі є праця Т.В. Гамкрелдзе і В.В. Іванова «Індоевропейці та їхні мови» (1984), друга частина якої містить семантичний словник спільноєвропейської мови, що відбиває типологічну верифікацію реконструкції європейської протокультури. На окрему увагу заслуговує дослідження О.С. Мельничука, який висунув та в основних рисах обґрунтував гіпотезу про спорідненість усіх мов світу, тобто походження мов від єдиної світової прамови [9]. Суттєвим є те, що відкриті дослідником у різних мовах однакові або подібні етимологічні комплекси не тільки склада-

ються зі спільних звукових сполук, але й виражають спільні семантичні константи, що свідчить про єдине для наших предків концептуальне поле свідомості.

Отже, пошуки міжмовних універсальних смислів, «семантичних примітивів», базових змістових одиниць, з яких складаються різні мовні картини світу, у лінгвістиці тривають. Прийнято вважати, що найперша аргументована європейська концепція про існування першоелементів світу та єдність для усіх людей структури мислення сягає ідей Платона, вчення Аристотеля про спільність людських понять і подібних давньогрецьких філософських суджень. Щодо наукових поглядів великих мислителів, очевидно, що це так. Однак щодо стихійного людського розуміння, яке зберігає його когнітивна скарбниця – мова, то Платон виглядає геніальним ретранслятором відомих і звичних для давніх людей постулатів. Їх легко відшукати, наприклад, у так званих космогонічних міфах, які відтворюють перші спостереження людини над світом-космосом, перші спроби пояснити творіння світу та його устрій.

У цих міфах стверджується думка про виникнення космосу з хаосу (згадаймо сучасні синергетичні ідеї Іллі Пригожина про організацію порядку з хаосу). Регулюючою силою космосу був Логос (Слово, Божественна думка, Світло). Найдавніші міфи про виникнення Всесвіту – це вчення про чотири першоелементи буття: воду, вогонь, землю, повітря. Крім того, у світі існують стихії, що позбавлені речей: простір, час, душа, розум. Як показав М.М. Маковський, вивчаючи взаємодію значень слів індоєвропейських мов, ці стихії співвідносні з першоелементами буття: земля співвідноситься з часом, вода – з простором, вогонь – з душею, повітря – з розумом. Кожний із цих елементів поводить себе по-різному, що також відбито в мові. Так, час уявлявся давнім людям то як рідина (*час тече*), то як еластична річ (*час тягнеться*), то як істота, що може літати (*час летить*), то як інша жива субстанція (*час не чекає, поспішає, жене*) [10, с. 132]. Подібні давні мовні метафори є константами майже усіх сучасних європейських мов. Кожен з цих першоелементів виконував певні функції, що також знаходимо в мовах. У санскриті, наприклад, було 35 назв вогню, 34 – води, 37 – сонця, 26 – вітру тощо.

Традиційно в мовознавці, культурології, етнології, інших науках про людину вивчаються особливості варіювання та вираження культурних констант у різних національних спільнотах у різні історичні часи розвитку. Мова – тільки один, напевно найважливіший, спосіб фіксації таких констант. Загальновідомо, що міфологема вогню пов'язана з культом Сонця. Значимість сонця як символу відбиває, наприклад, англійська назва неділі Sunday, а нім. Sonntag, тобто «день, свято сон-

ця», збігається з англійським відповідником. Європейські та інші мови мають величезну кількість сталих порівнянь, метафор, які яскраво підтверджують поклоніння Сонцю у наших предків. Більшість мов зберігає стерту персоніфікацію сонця, яка для пранародів була абсолютно природною та щирою: *сонце встає, сідає, пригріває, іде на літо, сходить, заходить*. І більш сучасні: *сонце посміхається, обіймає теплом*; пор. англ. *Sun smiles, embraces with warmth*.

Символи як константно-онтологічні сутності ментальності є найяскравішими втіленнями архетипів, які, очевидно, посідають перше місце серед інших рекурсивних алгоритмів мовної семантики взагалі. Архетипи (первообрази, проформи, праобрази) характеризують особливості сприймання та осмислення світу на елементарному і водночас фундаментальному рівні людської свідомості. Ще задовго до К. Юнга Платон називав ці феномени людської свідомості «вічними ейдосами», «умосягненими зразками»; Данте – «вказівниками буття», «дороговказними образами». Схоластичне трактування архетипу: це природний образ, закарбований в розумі. У Августина Блаженного це одвічний образ, що лежить в основі людського пізнання. Так чи інакше йдеться про «первісні образи, позачасові схеми, одвічно задані формули» (Т. Манн), ті першоелементи свідомості-буття, які так старанно намагаються відшукати в мові та мисленні. І це вже не першоцеглинки Космосу в розумінні Платона або творців давніх міфів. Це системна субстанція Універсуму, загальна *Lingua Mentalis*, зібрання усіх основних смислів, які здатні зводити химерне, хаотичне до упорядкованого та зрозумілого, що і служить критерієм наявності універсальної ідеї як об'єднуючого чинника світу природи та свідомості.

У концепціях Декарта, Ляйбніца, Боеція, Дальгарно, Уілкінса та інших філософів і мовознавців ці думки збагачуються науково. Найбільшого розповсюдження набуло, зокрема, картезіанське вчення про всезагальну мову мислення завдяки чіткості та прозорості викладення ідей про наявність універсальних знань у космогенічному просторі.

Більш конкретне та наближене до спроб сучасних лінгвістів завдання поставив перед собою Г. Ляйбніц, який намагався створити першу штучну раціональну мову на базі латини. Розробка такої мови базується на твердженні про те, що усі людські думки цілком розкладаються на нечисельні, ніби первинні [5, с. 502] і що «можна придумати певний алфавіт людських думок, і за допомогою комбінацій літер цього алфавіту та аналізу слів, з нього складених <...> все може бути і відкрито, і вирішено» [5, с. 414]. На практиці Ляйбніц логічно розщеплює одиниці мови (*терми*) на семантично неподільні первинні терми, такі як

суцє, існуюче, індивідуум, цей, той, я; те, що має протяжність; те, що мислить тощо. Мова Ляйбніца – це адаптований варіант звичайної мови, але побудована за законами «алгебри мислення». Погодимось із геніальністю та простотою прагнень Ляйбніца, якого А. Вежбицька не випадково назвала структуралістом *par excellence* [15, с. 5].

Сама А. Вежбицька, відштовхуючись від ідей Ляйбніца, мову мислення розглядає як репрезентативну систему, яка організована у вигляді сукупності концептів, «семантичних примітивів», її термінології, що є універсальними для усього людства незалежно від культури та мови. Проте, на відміну від Ляйбніца та інших однодумців, у пошуках *Lingua Mentalis* набір лексичних універсалій (семантичних примітивів) австралійська професорка хоче віднайти шляхом аналізу живої людській комунікації, існуючих мов світу. На практиці Вежбицька наводить різну кількість примітивів, які охоплюють, наприклад, такі «метапредикати», як *якщо, не, знати, думати, великий, маленький, вид, частина* тощо. Якісний і кількісний склад таких універсалій задовольнити не може нікого, у тому числі й саму авторку «примітивів».

Ю.Д. Апресян для можливості опису семантики на універсальному (у нього – глибинному) та кроскультурному рівнях пропонує використовувати штучну логічну мову, словами якої будуть справжні примітиви – квазісенси, семантичні кварки, які не матеріалізуються словами природних людських мов [1, с. 38]. Стосовно статичних дієслів це можуть бути такі елементи, як *хотіти, бачити, важити, відбивати* тощо. Саме з таких примітивів-конструктів і має, на думку вченого, складатися словник універсальної семантики. Подібні міркування містяться й у працях інших вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. Свого часу Ю.М. Караулов, наприклад, теж зробив спробу представити словник семантичних множинників російської мови.

Не вступаючи в дискусію з авторами цих та інших підходів щодо визначення базисних семантичних одиниць, зазначимо наступне.

По-перше, будь-які спроби формально обмежити результати ментально-мовної діяльності закритим набором семантичних одиниць страшенно приваблюють, проте фатально приречені на невдачу. Принаймні на нинішньому етапі наукових знань і можливостей. Згадаймо хоча б Н. Хомського. Дж. Лайонз, цитуючи Катца, котрий наполягав на універсальних семантичних маркерах як теоретичних конструктах людського розуму, скептично зазначив: «Багато хто намагався (та безуспішно) знайти набір універсальних компонентів <...> Ті емпіричні дані, які є в наш час, скоріше спростовують, ніж підтверджують цю гіпотезу» [4, с. 321].

По-друге, метамову семантичної інтерпретації змістового плану природних мов слід сприймати лише як **засіб** представлення результатів аналізу, тому її не варто спеціально створювати. Очевидно, правий А. Гудавічус та інші дослідники, які вважають, що метамова має бути просто достатньою для фіксації усіх відмінних і спільних рис порівнюваних мовних систем. Ані елементарність, ані абсолютна універсальність не є обов'язковими характеристиками метамови [3, с. 11]. Інакше кажучи, нічого не вигадуючи, ми можемо робити те, що робили і дотепер: використовувати звичні семи (на практиці – матеріальні оболонки слів природних мов) і описувати таким чином семантичні обсяги лексем та інших змістових одиниць однієї або різних мов. Алгоритми та методи опису будуть різними залежно від мети дослідження, обсягу матеріалу, кількісно-якісного складу мов тощо.

Нарешті, по-третє, в усіх концепціях про семантичні примітиви (кварки, множинники, конструкти etc.) найбільш плідним у цілому є припущення існування (все)загального концептуального базису, який у кожній мові має своєрідне втілення, свій дух і власне вербальне обличчя.

Не буде перебільшенням висновок про те, що найбільший внесок у наукове доведення планетарної єдності людства зробив наш співвітчизник В.І. Вернадський, який ідею єдності фізичної цілісності Природи і людського розуму пов'язав із перспективами соціальних змін, утворенням єдиного державного устрою для усього людства. «Ясно, що створення такої єдності є необхідною умовою організованості **ноосфери**, і до цього людство неминуче прийде» [2, с. 82].

Мові на рівні ноосфери В.І. Вернадський відводив особливу роль, називаючи її *енергією людської культури* [2, с. 132]. Доречно припустити, що це не просто чергова романтична метафора про мову. Вернадський – представник передусім природничих наукових знань, а енергія – поняття фізичне. Одиниці мови теж мають енергетичні хвилі, поля, і це разом з іншими властивостями робить мову унікальним засобом впливу на свідомість і підсвідомість. Це є предметом окремої суміжної галузі – енергетичної лінгвістики, яка тільки народжується.

У якості робочої **гіпотези** висуваємо припущення про те, що мова на рівні ноосфери існує у вигляді загального когнітивно-семантичного континууму, який розчинено в конкретних мовах світу. Ноосферний рівень як організуюча та об'єднуюча сила планетарної людської свідомості є базисним для когнітивної діяльності та концептуалізації світу; когнітивно-семантичний континуум, у свою чергу, є джерелом мовної діяльності, латентним еталоном такої діяльності та справжньою скарбницею загальних ментальних смислів Універсуму.

Спроби безпосередньої матеріальної репрезентації когнітивно-семантичного континууму даремні. Це інший, метафізичний спосіб буття свідомості, де ключовим моментом є розуміння наявності ментально-інформаційного поля Всесвіту, що нам, лінгвістам, слід прийняти так само, як це зробили представники інших наук і форм знань.

Для вирішення поставленого завдання спробуємо піти досить простим шляхом. По-перше, треба припустити, що сфера людського розуму, у тому числі на найвищому (ноосферному) рівні, та мовна семантика оперують принципово, а не формально, спільними змістовими одиницями та категоріями. По-друге, лінгвістичними двійниками квантів ментальної інформації є змістові мовні одиниці та їхні угруповання, які за принципами будови, системною ієрархією на всіх рівнях (слова – ЛСГ – мовних картин світу) є ізоморфними загальному устрою світу, космосу, ноосфері. Найдрібнішими змістовими одиницями, своєрідними атомами когнітивно-семантичного простору логічно визнати семи. Визнання сем у якості атомарних смислів також узгоджується з ідеєю взаємної симетрії, ізоморфності між мовою та світоустроєм.

У цьому сенсі цілком логічним буде наступне припущення: склад і змістове наповнення універсальних семантичних елементів має бути в принципі взаємоподібним для: 1) протокультур і прамов як початкових базисів розвитку мов; 2) когнітивно-семантичного континууму як цілісного та одвічного інформаційного поля на планетарному рівні існування. Це те, що з'єднує, робить принципово однаковим і неподільним найнижче і найвище, початок і кінець, діахронію і синхронію

мовної свідомості як феномену свідомості-реальності, що також існують як симбіоз, як неподільне ціле.

За таким принципом вимальовуються семантичні мозаїки для спільноєвропейських семантичних кодів, що виростають з архетипних концептів, котрі вербалізувалися в коренях-етимонах. Так, з базового концепту БІЛЬ, що втілювався в архетипному корені *bhol* слов'янські мови розвинули значення *біль* та *усе*, що з цим пов'язане в переносних смислах: *скорбота*, *мука*, *неспокій*, *страждання* [1, 243–244] тощо; германські мови, нібито навпаки, згрупували вторинні для слов'янського сприйняття значення: *мука*, *скорбота*, *зло*, *біда* тощо. Деривати, які включають елемент первісного кореня, розвивають ці семантичні розгалуження: д/англ. *bealubenn* – *смертельне поранення*, *bealurons* – *зла думка*, *bealuspell* – *злобне повідомлення*, *послання*; д/сакс. *baludad* – *поганий вчинок* → *гріх*, *baluspraka* – *зла промова*, *baluuwerk* – *зла справа* [2, с. 49–50; 13, с. 221] та ін.

Висновки. Універсальні смисли людських мов апіорі є однаковими в ноосферному та протокультурному вимірах, однак ці першоелементи по-різному структуруються, комбінуються в різних національних культурах залежно від особливостей концептуального світосприйняття. Подібно до того, як структура молекули відбиває структуру Всесвіту, так і семантична будова окремих слів, семантичних угруповань мовних одиниць має відбивати загальні принципи мови та смислової організації інформаційного поля планети. На усьому шляху від найменшого до найбільшого – рекурсивні патерни, відбитки відбитків, смисли смислів, що робить нас різними і єдиними в усі часи та в усіх способах мовної діяльності.

Література

1. Апресян Ю.Д. О языке толкований и семантических примитивах / Ю.Д. Апресян // Известия Российской академии наук. Серия «Литература и язык». – М. : Наука, 1994. – Т. 53. – № 4. – С. 3–21.
2. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1988. – 520 с.
3. Гудавичус А. Когнитивизм и сопоставительная семасиология / А. Гудавичус // Проблемы зіставної семантики : зб. наук. ст. – К. : КНЛУ, 2001. – Вип. 5. – С. 23–25.
4. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1988. – 520 с.
5. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику / Дж. Лайонз. – пер. с англ. – М. : Прогресс, 1978. – 544 с.
6. Лейбниц Г.В. Сочинения : в 4 т. / Г.В. Лейбниц. – М. : Мысль, 1984. – Т. 4. – 1984. – 554 с.
7. Коцюба З.Г. Універсальне і національне в паремійних фондах мов європейського ареалу : дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.15 / З.Г. Коцюба ; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України. – К., 2010. – 598 с.
8. Манакін В.Н. Сопоставительная лексикология : [монографія] / В.Н. Манакін. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
9. Манакін В.М. Мова і загальна симетрія універсаму / В.М. Манакін // Мовознавство. Теоретичний журнал Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України. – 2011. – № 3. – С. 26–40.
10. Мельничук А.С. О всеобщем родстве языков мира / А.С. Мельничук // Вопросы языкознания. – 1991. – № 3 – С. 3–17.
11. Маслова В.А. Homo Lingualis в культуре / В.А. Маслова. – Витебск : Изд-во ВГУ, 2004. – 298 с.
12. Налимов В.В. Вездесущ ли сознание? / В.В. Налимов. // Человек. – 1991. – № 6. – С. 6–24.
13. Непокупный А.П. Очерки по сравнительной семасиологии германских, балтийских и славянских языков / А.П. Непокупный, Н.Н. Быхолец, В.А. Пономаренко и др. – К. : Довіра, 2005 – 367 с.
14. Manakin V. Proverb commonalities in different languages and its application to Asian Pacific communication / V. Manakin // Journal of Asian Pacific Communication: John Benjamins Publishing Company (USA). – 2015. – № 25. – P. 97–116.
15. Wierzbicka A. Lingua Mentalis: The Semantics of Natural Language / A. Wierzbicka. – Sydney, New York, London, Toronto, San Francisco : Academic Press, 1980. – 367 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

16. Словник української мови. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1. – 1970. – 679 с.

17. Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд / сост. О.Н. Трубачев. – М. : Наука, 1975. – Вып. 2. – 214 с.

УДК 81'44(811.161.2+811.161.1+811.111):81'37

Правдун Т. О.**СТРУКТУРНО-МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ
ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «КОРДОН» / “BORDER”
В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ**

Стаття містить деякі результати дослідження функціонально-семантичного поля «кордон» / “border” в українській та англійській мовах, проаналізованого на матеріалі словників та глосаріїв лексики прикордонної тематики у структурно-морфологічному аспекті. У результаті дослідження було сформовано та проаналізовано структурно-морфологічну класифікацію одиниць досліджуваного функціонально-семантичного поля, їхню специфіку, схарактеризовано спільне та специфічне у структурі кожної з груп у складі поля.

Ключові слова: функціонально-семантичне поле, професіоналізми, лексика прикордонної тематики, структурно-морфологічна класифікація, структурно-морфологічний аналіз.

Правдун Т. О. Структурно-морфологический анализ репрезентаций функционально-семантического поля «кордон» / “border” в украинском и английском языках. – Статья.

Статья содержит некоторые результаты исследования функционально-семантического поля «кордон» / “border” в украинском и английском языках на материале словарей и глоссариев лексики пограничной тематики в структурно-морфологическом аспекте. В результате исследования была составлена и проанализирована структурно-морфологическая классификация единиц исследуемого функционально-семантического поля, их специфика, охарактеризовано общее и специфическое в структуре каждой из анализируемых групп в структуре поля.

Ключевые слова: функционально-семантическое поле, профессионализмы, лексика пограничной тематики, структурно-морфологическая классификация, структурно-морфологический анализ.

Pravdun T. O. Structural and morphological analysis of representations of the functional and semantic field «кордон» / “border” in English and Ukrainian. – Article.

The article represents some results of research devoted to structural and morphological analysis of the representations of the functional and semantic field «кордон» / “border” both in English and Ukrainian based on dictionaries and glossaries of the English and Ukrainian languages. Border patrol terminology has been analyzed in structural and morphological aspects. As a result structural and morphological classification of the language units under analyses was developed and described here. Allomorphic and isomorphic features of the border patrol terms were characterized in the research as well as common and specific features of each structural and morphological group in frames of the functional and semantic field.

Key words: functional and semantic field, professionalisms, border patrol terminology, structural and morphological classification, structural and morphological analyses.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасній лінгвістиці все більшої актуальності набувають дослідження польових структур у їх функціональному аспекті, а зіставний аналіз дозволяє виявити особливості функціонування окремих одиниць поля в різних комунікативних і культурних середовищах. У цьому плані недостатньо дослідженим є функціонально-семантичне поле (далі – ФСП) «кордон» / “border”, зокрема в українській та англійській мовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнолінгвістичні положення, висловлені А. Маргіне та М. Кочерганом про безсистемність або часткову систематизованість лексики в мові [2; 1, с. 118], спонукали багатьох дослідників, як правило, до системно-структурного (праці О. Лазорович, О. Рудякова, Ж. Соколовської, О. Тараненка, Дж. Лайонза, Ч. Філлмора та ін.) і структурно-се-

мантичного (розробки Ш. Баллі, Е. Бенвеніста, О. Вольф, О. Есперсена, Ч. Морріса, Й. Стерніна, Л. Теньєра, Г. Уфімцевої, Х. Фрея, Л. Філатової, Р. Якобсона та ін.) аналізу лексичних одиниць одної мови чи декількох мов у межах типологічного або зіставного аналізу, як в аспекті діяхронії, так і синхронії.

Вивчення лексики як системи актуалізувалося разом із розробкою теорії семантичного поля (праці Г. Іпсена, Й. Тріра [3, с. 281–282; 6; 7] та ін.). Із розвитком теоретико-методологічних засад систематизації лексики на основі спільних ознак сучасні дослідники все більше зосереджували увагу на вивченні критеріїв класифікації лексики та структурної ієрархії лексико-семантичної групи (далі – ЛСГ) окремо й у складі лексико-семантичного поля (далі – ЛСП), а також у складі тематичної групи у ФСП, що видається особливо цінним у зіставному та типологічному напрямках лінгвістичних досліджень, про що засвідчують у